

in revolucij s prisotnostjo (tudi) verskih elementov. Monografija ponuja odlično izhodišče za slovenske teologe, filozofe in marksiste, da izvedejo podobno analizo vpliva krščanstva na slovensko obliko komunizma oz. tudi analizo krščan-

skih prvin v komunizmu. Nenazadnje smo imeli v preteklosti duhovnike in škofe, ki so se gibali v tem ideološkem območju.

Klemen Kocjančič

Kovač, Nedjeljka Valerija. *Mjesto slike u govoru vjere: povijest – teologija – primjeri*. Zagreb: Glas Koncila, 2020. 395 str. ISBN 978-953-241-916-0.

Sodobni digitalni svet pri komunikaciji zelo izpostavlja pomen podob. S podobami se namreč sporočila posredujejo na bolj intenziven način. Tudi znotraj področja teologije so imele podobe v vsej zgodovini pomembno vlogo pri prenosu verskega sporočila, pri oblikovanju bogoslužnih prostorov ter pri spodbujanju osebne in skupne pobožnosti. Izr. prof. za področje dogmatike na Katoliški teološki fakulteti Univerze v Zagrebu Nedjeljka s. Valerija Kovač je v znanstveni monografiji *Mjesto slike u govoru vjere: povijest – teologija – primjeri (Mesto podobe v verski govorici: zgodovina – teologija – primeri)* predstavila zgodovinski pregled pomena podob za versko življenje. Prikazuje pomen podob za razvoj teološke misli danes in podaja meditatívno razlago za 55 različnih umetniških del s področja sakralne umetnosti.

Avtorica je izbrala za današnje teologijo zelo pomenljivo in aktualno področje. Umetnost lahko za marsikoga predstavlja vstopno točko na področje vere. Podobe namreč v človeku prebujajo njegov čut za presežnost, spodbujajo pa

tudi k refleksiji lastnega življenja. Avtorica se kritično sprašuje, ali sistematična teologija potencial, ki ji ga ponujajo umetniška dela iz preteklosti do danes, uporablja v zadostni meri. Ugotavlja, da teologija ostaja preveč ujeta v svoje lingvistične in konceptualne izraze vere. Po njenem prepričanju umetniška dela za katehezo in pastoralo predstavljajo ne samo primerno sredstvo, ampak tudi referenčne točke za sistematično teološko razmišljanje. Zaradi prevelikega poudarka na racionalnosti v teologiji je prišlo do nezaželenega razkola med umetnostjo in religijo. S svojim preglednim in sistematičnim delom želi Nedjeljka s. Valerija Kovač dati podobam častno mesto v verskem življenju posameznika in skupnosti ter v teološki refleksiji.

Gre za pregledno delo, ki povzema spoznanja številnih avtorjev na področju zgodovine in teologije – še posebej s hrvaškega, italijanskega in nemškega govornega področja. Napisano je v razumljivem in berljivem slogu, zato je dostopno tudi širši populaciji in ne zgolj teologom. Knjiga je razdeljena v teoretični in praktični del. Teoretični del sestavljata prvi dve poglavji, ki sta posvečeni zgodovinskemu pregledu vloge podob v življenju Cerkve in sodobnim pristopom k uporabi podob v teologiji. V praktičnem delu pa s. Kovač ob umetni-

ških delih iz bogate zakladnice zahodno-evropske krščanske umetnosti predstavlja njihovo izvorno sporočilo in želi bralca spodbuditi k osebni poglabljanju v verske skrivnosti ob pomoči izbranih podob.

Po eni strani avtorica želi pokazati na versko vsebino številnih umetniških del znotraj evropske umetnosti, ki se je po njenem prepričanju znotraj sekulariziranega sveta izgubila. Po drugi strani pa poudarja, da tudi sodobnih umetniških del ni mogoče razumeti izven religioznega konteksta. Naloga teologije naj bi tako bila, da bi prispevala k bolj poglobljenemu razumevanju umetniških podob. Zdi se, da avtorica ostaja znotraj paradigme lingvistične in konceptualne teološke misli, saj pri razlaganju podob daje primat besedi in kljub vsem prizadevanjem ne uspe zares odpreti prostora teologije umetnikom – kot samostojnim snovalcem teologije.

V sistematičnem delu se avtorica opira na spoznanja nemškega teologa Alexa Stocka. Stock v verskem življenju razlikuje štiri področja uporabe podob: pri oznanjevanju in poučevanju, pri češčenju v bogoslužju, pri osebni in skupnostni pobožnosti ter kot umetniška dela (23–66). Avtorica v nasprotju s prepričanjem, da so v preteklosti podobe v bogoslužnih prostorih služile predvsem kot *Biblia pauperum*, zagovarja mnenje, da so podobe služile vsem vernikom kot spodbuda h globljemu in celovitejšemu razumevanju verskih vsebin (31). Pri uporabi podob v bogoslužju poudarja, da se v zahodni Cerkvi – drugače kot v praksi vzhodne Cerkve – prava teologija podobe ni razvila. Vzhodna Cerkev namreč na podlagi teologije Janeza Damaščana zagovarja, da »je v podobah navzoča milost in moč prototipa, zaradi če-

sar je možna odrešilna realna navzočnost Kristusa in svetnikov v podobah« (38). Na zahodu v podobah ne vidijo realne navzočnosti Kristusa in svetnikov, temveč jih uporabljajo predvsem kot spodbudo k osebni pobožnosti. Avtorica še ugotavlja, da je proces sekularizacije v zahodni družbi sprožil umik visoke umetnosti iz sakralnih prostorov, hkrati pa je v sodobni družbi »umetnost prevzela vlogo religije« (63). Prepričana je, da se lahko teologija obogati tudi s sodobno umetnostjo, ki vsebuje tudi presežno razsežnost človeka. V nadaljevanju dela avtorica utemeljuje pomen umetniškega upodabljanja Kristusa in svetnikov za versko življenje na podlagi kristoloških in antropoloških predpostavk (67–93).

V praktičnem delu, kjer na umetnostnozgodovinski in meditativno-teološki način predstavi 55 umetniških del iz sakralne umetnosti, pride bolj do izraza osebna kreativnost avtorice, pri čemer pa v povezavi z umetniškimi podobami manjka bolj poglobljena sistematična teologija. Izbor umetniških del kaže, da avtorica daje prednost poglabljanju osebne duhovnosti in stika bralca z Bogom – velika večina razlag se omejuje na krepitev osebne duhovnosti. So pa tudi nekatera dela, ki bralca neposredno spodbujajo k družbeni odgovornosti (slike št. 20, 22, 42, 47, 55).

Knjiga je zelo uporabna za praktično rabo tako pri katehezi kot v osebni duhovni življenju. Vsekakor pa je pohvalna avtoričina ideja, da bi vključila podobe tudi v sistematično teološko razmišljanje.

Roman Globokar